DISCOURSE OF SPACE. LANGUAGE LANDSCAPE FROM A BILINGUAL TRANSLATION PERSPECTIVE

Tódor Erika Mária, Assoc. Prof., PhD, Sapientia University of Miercurea-Ciuc

Abstract: Language landscape is a relatively new term of applied linguistic. It reflects the totality of billboards, formal and informal texts, advertisements, road signs, and names of streets in a settlement, organization or region (Landry & Bourhis, 1997). Language landscape reflects and serves at the same time communicational needs of the social, cultural framework of a given time. This linguistic configuration fulfills informative tasks, because it describes the image of an area, of a region, meanwhile it has also symbolic tasks as it is a manifestation of ideologies and of language policies.
In the present paper I would like to analyze the discourse as it makes clear the structure of the qualities of bilingual existence, of everyday messages, of difficulties and errors. All these phenomena are present when semantic content is transposed in Romanian or in Hungarian. This analytical perspective offers us an insight in the causes of major difficulties and errors, mistakes in translating as shown in the given linguistic landscape. I hold the opinion that any such analysis basically should reflect on the social and behavioural linguistic context, as it has a major impact on the self-definition of the bilingual being.

Keywords: Language landscape, Translation, Bilingualism, Language behavior, Linguistic environment.

1. Traducerea şi arta traducerii

Traducerea reprezintă strădania ambivalentă a traducătorului în căutarea corespondențelor, caracterul ambivalent al migalei fiind determinat, pe de o parte, de ethosul medierii, transmiterii între două limbi și culturi, pentru a repeta „în plan cultural și spiritual gestul ospitalității lingvistice” (Ricour, 2005: 43), iar, pe de altă parte, de nevoia acceptării „doliului” fidelității, a echivalenței absolute, „a paradoxului echivalenței fără adecvare” (Ricour, 2005: 48). Actul traducerii se concretizează în transferul „traductiv” instalat în relația dintre două texte; textul sursă și textul tradus în limba-țintă (Nicolescu, 2012, 2013). Este vorba după Paul Ricoer (2005), de actul căutării și al descoperirii „celor mai bune adecvări cu putință” între resursele limbii-gazdă și cele ale limbii de origine.

Deși textul tradus va substitui textul-sursă, pentru a-l pune în raport cu vorbitorii limbii țintă, traducerea nu este o simplă echivalare a două texte, cât mai degrabă o activitate de resemantizare lingvistică complexă, dependentă de configurația specifică a mai multori factori cum ar fi: a. beneficiarul traducerii și finalitatea acesteia, b. specificul textului original (funcționalitatea comunicativă), c. contextul receptării textului, d. realitatea descrisă, e. codul, registrul folosit, f. tipul de text, etc. Într-o abordare metaforică, actul traducerii înseamnă „să locuiești cu adevărat la Celălalt, pentru a-l putea apoi călăuzi către tine însuți, în calitate de musafir invitat.” (Ricour, 2005: 68)

Tipologia textelor, a discursurilor din perspectiva cărora se poate aborda actul traducerii și strădania „apropierii” este extrem de variată. Katharina Reiss (2000) propune o taxonomie de texte fundamentale din perspectiva traducerii, distingând texte persuasive, mobilizatoare (reclama, anunțul, etc.), texte centrate pe conținut (anunțuri, comentarii,

BDD-V630 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:49 UTC)

indicații, descrieri, etc.) și texte centrate pe formă (reprezentate prin texte literare). În cazul primei categorii de texte, sarcina primordială a traducătorului o constituie redarea funcției/ intenției formulate în text, ceea ce implică transpunerea fidelă a conținutului și a formei. În cel de al doilea caz, devine esențială centrarea pe conținut, prin instrumente cât se poate de obișnuite pentru a nu deranja comprehensiunea cât mai exactă în limba-gazdă. În cel de al treilea caz, preocupările traducătorului trebuie să se centreze pe expresivitatea formei, pe strădania transpunerii artei cuvântului dintr-o limbă, într-alta, cu intenția conservării sugestive a mesajului.

Privită din perspectiva transferului semantico-lingvistic complex, Nicolescu (2013:6-7p) propune o altă tipologie a textelor, distingând două categorii (extreme) de texte, mai precis textele poetice și cele pragmatice, precum și tipurile de texte situate între cele două extreme cu o pondere variată a intervenției expresive. În cazul textelor pragmatice – conform autorului citat mai sus – actul traducerii se poate centra pe traducerea de sensuri și pe conservarea elementelor de conținut (fiind vorba de o traducere pragmatică), în timp ce în cazul textelor poetice, literare se traduc și sensuri și expresii, se conservă atât conținutul, cât și stilul. În opera lui Tudor Vianu (2000: 33), aceste stări de fapt sunt surprinse prin „cele două intenții ale limbajului care stau într-un raport de inversă proporționalitate. Cu cât o manifestare lingvistică este menită să atingă un cerc omenesc mai larg, cu atât crește valoarea ei „tranzitivă", cu atât scade valoarea ei „reflexivă", cu atât se împuținează reflexul vieții interioare care a produs-o…"

Traducerea presupune, deci jocul complementar dintre „comunicare și cominecare" (Noica, 1987: 188), căci adeseori „...nu cuvintele vechi interesează, ci înțelesurile lor; nu ele ca atare, ci *lecția* lor" (Noica, 1987: 202). Deoarece prin traducere asistăm nu numai la modificarea codului lingvistic, ci și la transferul cultural al mesajului, studiul realității atriculate în contextul alterității lingvistice – așa cum din perspectiva limbilor studiate în această lucrare apare în studiul lui Magyari (2013) – reprezintă o reală provocare filologică.

2. Peisajul lingvistic și mesajul lui

Peisajul lingvistic (eng. `language landscape`) este un concept relativ nou al cercetărilor de lingvistică aplicată. În literatura de specialite definiția cea mai frecvent citată se leagă de numele lui Landry & Bourhis (1997: 25p) care abordează acest concept drept totalitatea afișelor informative, inscripțiilor oficiale/ neoficiale, comerciale, indicatorilor, materialelor, reclamelor, denumirilor de străzi, etc. care sunt prezente într-un anumit spațiu, așezământ, instituție, regiune, etc. Interesul pentru studiul specificului vizualizării comunicării verbale se datorează în primul rând funcțiilor informative și simbolice (Shohamy-Shoshi, 2009) ale peisagisticii textuale, căci modul vizualizării anumitor informații redă specificul lingvistic al unei comunități, specificul conviețuirii culturilor, precum și atitudinea vorbitorilor față de limbi și uzul lor.

Prin peisajul lingvistic atenția se îndreaptă nu asupra spațiului în general, ci asupra modului cum acest spațiu capătă voce, concretinzându-se în discursul fragmentelor de texte care reflectă nevoile și intențiile comunicaționale ale mediului, dar și atitudinile, motivațiile vorbitorilor. Acest întreg compus din fragmente de text reflectă maniera coexistenței și a interacțiunii culturilor, a limbilor, precum și atitudinea vorbitorilor față de acestea. Tocmai de aceea, aceste manifestări verbale pot fi interpretate drept peisaje semiotice (Jaworski &

BDD-V630 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:49 UTC)

Thurlow, 2010), elementele de peisaj lingvistic reprezentând *texte-iceberg*, având conexiuni socio-culturale complexe.

Evident, specificului elementelor de peisaj lingvistic este determinat de o serie de factori extrinseci cum ar fi: cine le produce? unde sunt ele afișate? cu ce scop, intenție sunt expuse? etc, dar tocmai prin acesta capătă voce conștiința lingvistică colectivă și individuală (Muth, 2012). În studiul sociolingvistic al existenței bilingve cercetarea peisajului lingvistic poate oferi o imagine cartografică a obiceiurilor și deprinderilor de activare a limbilor, dar și un reper de autoreflecție în formarea conduitei verbale.

3. Lectura peisajului lingvistic

O analiză lingvistică și semiotică a discursului spațiului ne poate releva faptul că fragmentele de texte avute în vedere pot fi lecturate drept indicatori ai competenței de comunicare și de traducere/ transpunere a mesajelor dintr-o limbă într-alta. Văzută în general, limbajul spațiului public poate fi receptat ca un indicator al intențiilor, al atitudinilor, al individualizării actului de comunicare (Zafiu, 2001), spațiul public fiind „locul manifestărilor accesibile tuturor" (Habermas, 2005). Studiile dedicate analizei limbajului străzii în limba română actuală (Zafiu, 2001) relevă câteva caracteristici dominante, cum ar fi: tendința de internaționalizare, democratizarea scrisului, răspândirea comunicării electronice generalizarea scrierii rapide, abreviate, a lecturii fragmentate, omniprezența colocvialismelor și a argotimselor, prezența anglicanismelor, lipsa de respect pentru formă, etc.

În lucrarea de față am pornit de la premisa că în cazul persoanelor bilingve, din contexte bilingve (biculturale) verbalizarea, redarea bilingvă a elementelor de peisaj lingvistic capătă o configurație (lingvistică, pragmatică) specifică. Weinreich (2013: 12) observă că „după stabilirea echivalanțelor interlingvistice între semantemele celor două limbi în contact, vorbitorul bilingv va putea să interpreteze două semne ca pe un semn compus, alcătuit dintr-un semnificat și doi semnificanți, câte unul pentru fiecare limbă", este o stare similară cu a spune „același lucru altfel". (Ricour, 2005). Întrebarea care se impune vizează tocmai specificul modului de realizare a acestei căutări a echivalențelor interlingvistice într-un context specific dat, resprâns. Finalitatea studiului de față o constituie analiza principalelor forme de dificultăți care pot fi identificate în transpunerea bilingvă a elementelor de peisaj lingvistic ale prezentului, în contextul unui așezământ cu o populație predominat maghiară, și anume în orașul Miercurea-Ciuc, județul Harghita. Fără pretenția unei prezentări exhaustive, în această lucrare vom încerca să punctăm principalele dificultăți ale căutării cuvântului potrivit, făcând precizarea că această problematică ar presupune o cercetare mai vastă, pe baza unui corpus lingvistic reprezentativ.

Elementele de bază ale observațiilor noastre au reprezentat acele texte (eventual imaginea complementară) întâlnite în acest mediu socio-lingvistic, drept elemente ale peisajului lingvistic, în care s-au putut identifica anumite incongruențe, inadecvări, dificultăți de traducere, de transpunere a mesajului din limba maghiară în limba română.

Aceste elemente ale peisajului lingvistic au fost adunate din variate locuri ale vieții de toate zilele (afișele magazinelor, reclamele produselor, afișe, inscripții, reclame, etc.) și am avut în vedere acele materiale bilingve care se leagă de produse comerciale. Am ales acest criteriu, deoarece în socializarea fiecărui individ provocarea descifrării mesajelor într-un astfel de context pragmatic este, practic, de nelipsit. Colectarea datelor s-a efectuat în cadrul

BDD-V630 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:49 UTC)

unei activități-proiect, organizată de subsemnata cu un grup de studenți[1]. După ce s-a discutat despre conceptele-cheie ale peisajului lingvistic, ei au avut drept sarcină să noteze pe parcursul plimbărilor, vizitelor, etc. dificultățile de traducere observate pe materialele bilingve (maghiare-române) ale diverselor produse comerciale. Din punct de vedere tematic, textele de față au avut un caracter predominant informativ, persuasiv, deliberativ. Acest exercițiu, a reprezentat în același timp o invitație la o plimbare analitică și o „lectură" mai atentă a mediului și a specificului lingvistic al acestuia. Menționez că, din punctul de vedere al acestei observații selective nu era necesar să efectuăm un inventar al ponderii limbilor în mediul analizat, nici cuantificarea celorlalte limbi prezente (mă refer la limbi străine) în acest context. Am avut în vedere doar dificultățile, incongruențele, „deformările", lipsa corespondențelor, într-un cuvânt dificultățile de traducere. Inventarierea acestor caracteristici ne poate oferi o imagine de ansamblu și asupra calității mediului cu impact semnificativ asupra socializării bilingve a individului.

4. Traducerea: spațiu al comunicării interlingvistice

Pornind de la situațiile de folosire a limbilor și de transpunere bilingvă a mesajelor identificate pe parcursul muncii constatative, prezentăm în continuare principalele tendințe observate în cadrul proiectului.

a. Neglijența generalizată este una dintre fenomenele des întâlnite în cazul elementelor de peisaj

lingvistic. Aceasta se concretizează într-o tratare deosebit de lejeră a grafierii lexemelor, concretizând în a.1. omiterea semnelor diacritice, scrisul neglijent (ex: din magazin: „CEAPA ALB ROMANIA CAL I", „caffea[2]"), a.2. în folosirea întâmplătoare a semnelor de punctuație (ex: „CONSTRUIM-RENOVAM"), a.3. în folosirea excesivă a prescurtărilor (ex: „FARFURIE ADANC INOX 22", „PRUNE ROMANESC CAL I") și utilizarea aleatorie a majusculelor, în special datorită scrierii digitale (ex: „Rulada cu Mac De la BUNICUTA"). Evident, în aceste exemple se poate observa traducerea grăbită, neglijentă, precum și scrisul rapid.

Mult mai numeroase sunt în categoria situațiilor problematice de traducere, aspectele care țin de (b) *echivalența interlingvistică* a unităților de expresie și conținut. O situație frecvent întâlnită o constituie tendința de traducere cuvânt cu cuvânt a sintagmelor sau expresiilor (b1), fenomen concretizat în calc lingvistic și „transferul de structură" (termen folosit de Gideon Toury In: Klaudy, (2002: 65). Vom prezenta în continuare câteva exemple ilustrative:

(1.) magh: „sótartó"- ro „suport de sare" (calc lingvistic)

(2.) magh: „ékszeres kazetta"- ro: „caseta cu bijuterii"

Un caz frecvent reîntâlnit pe parcursul „lecturilor" noastre este traducerea prin transferul de structură a denumirilor. Astfel, de exemplu, conceptul românesc „varză de Bruxelles", care în limba maghiară are un singur corespondent (magh: kelbimbó), apare în traducerile consemnate ca „Brüsszeli káposzta" sau „Brüsszeli saláta". O posibilă cauză a

[1] Le mulțumesc studenților (în special lui Salamon Boróka, Piszár Hajnalka, Szabó Ildikó) care s-au implicat activ în munca constatativă, de observare și înregistrare a faptelor de limbă.

[2] Prezența ghilimelelor semnalează reproducerea fidelă a faptului de limbă observat.

BDD-V630 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:49 UTC)

acestei traduceri ar putea fi faptul că în engleză (Brussel sprouts) și în franceză (choux de Bruxelles) apar corespondente cu o structură similară, dar se poate întâmpla ca strădania transferului să fie expresia gradului de stăpânire a competențelor de limbă.

Există cazuri de *echivalențe interlingvistice* (b2) în care câmpurile semantice ale semantemelor se suprapun doar parțial sau nu se suprapun deloc. Astfel se întâmplă în situațiile în care încercarea redării conținutului semantic local, împiedică realizarea sensului global. Acest lucru apare în cazul sloganului unui produs alimentar (pe un borcan de castraveți în oțet) care transpus în limba română capătă următoarea formulare: „Cultivat la fel ca tata, conservat la fel ca mama". O altă traducere vizează indicațiile de folosire a sălii de joc în următoarea manieră: „..Pentru *orce* daună a obiectelor sălii sau a obiectelor de folosință *pe toate parte* părinții sunt responsabili."

Am întâlnit în examinarea elementelor de peisaj lingvistic și situații în care mesajele bilingve nu se suprapun, în limbi diferite și transmit mesaje diferite. Iată un exemplu: Paralel cu mesajul în limba maghiară „Velünk minden színesebb./ Cu noi totul e mai colorat". (traducerea autorului), apar următoarele precizări în limba română (ro) „Vopsele finlandeze". Reîntâlnim în elementele peisajului bilingv și aspecte care țin de articularea diferită a realității prin limbi diferite. Iată situația textului informativ de mai jos: (magh): Takarítót alkalmazunk!/ (ro): Angajăm femei de serviciu (poate fi și bărbat)! În acest caz, în limba maghiară substantivul are un referent neutru din punct de vedere al genului, pe când în limba română, sfera semantică a cuvântului se asociază cu femininul, pentru genurile diferite, existând forme diferite.

Se poate observa de asemenea prezența (c) *împrumuturilor lexicale adoptate*, fenomene mai ușor de inventariat. Iată câteva exemple: (magh) „Növelje tanulási kapacitását/ Mindplace készülékkel!" (ro) „Dezvoltați capacitatea de învățare cu aparatura Mindplace!", Cumpărați kurtoskalacs/ cozonac secuiesc!", (ro) „*Service* telefoane mobile/ Decodăm, resortăm la cele mai bune prețiuiri".

În pofida așteptărilor noastre, interferența la nivelul raporturilor gramaticale, mai precis transferul unui raport gramatical din prima limbă la morfemele celeilalte limbi apare mai puțin vizibil în cazul textelor informative mici, dar se poate observa prezența lor în textele mai lungi. Iată un exemplu ilustrativ: „..Nu ne asumăm răspunderea pentru starea fizică a copilului. Pentru orce daună a obiectelor sălii sau a obiectelor de folosință *pe toate parte* [de peste tot] părinții sunt responsabili."

Concluzii

În lucrarea de față am încercat să punctez câteva aspecte relevante ale unei lecturi selective dedicate mediului bilingv, urmărind principalele dificultăți de traducere observate în textele scurte ale vieții de toate zilele. Inventarierea acestor aspecte – în ciuda faptului că ar presupune o lărgire a sferei corpusului lingvistic pentru un studiu mai aprofundat – ne poate permite stabilirea unor tendințe, a unui inventar al formelor predictibile, la care se poate raporta orice persoană care se inițiează în formularea mesajelor bilingve.

Din situațiile prezentate pe baza materialelor adunate se poate observa că nivelul lexico-semantic al limbilor reprezintă partea cea mai dinamică, cea mai nuanțată și constituie domeniul cu cele mai multe provocări și capcane în căutarea denotației adecvate, a cuvântului potrivit. De aici decurge una din sarcinile cele mai importante ale traducătorului, aceea de a

BDD-V630 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:49 UTC)

aborda mesajul transmis prin textul-sursă pornind de la ansamblul cultural, coborând astfel spre text, frază și cuvânt.

Bibliografie

Habermas, J. (2005), *Sfera publică şi transformarea ei structurală,* (traducere şi notă biobibliografică de Janina Ianoşi), Editura Comunicare, Bucureşti.
Jaworski, A &Crispin, T. (eds) (2010), *Semiotic landscapes: Language, image, space*, Continuum, London.
Kahtarina R. (ed) (2000), *Translation Criticism-The Potentials and Limitations: Categories and Criteria for Translation Quality Assessment*, Routledge Taylor & Francis Group, London.
Klaudy, K. (2002), *Bevezetés a fordítás elméletébe*, Scolastica, Budapest.
Landry, R., Bourhis, R.Y. (1997), Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality. An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, 16/1, 23-49.
Magyari, S. *The Linguistic Image of Man in the Hungarian and Romanian Languages*, In: Acta Universitatis Sapientiae, Philologica, 5, 2 (2013), 137-148
Muth, S. *The Linguistic Landscapes of Chisinau an d Vilnius: Linguistic Landscape and the Representation of Minority Languages in Two Post-Soviet Capitals* In: Dark Gorter, Heiko F. Marten, Luk Van Mensel (2012): Minority Languages in the Linguistic Landscape, Palgrave.
Nicolescu, E. Tehnnica și practica traducerii, http://ro.scribd.com/doc/211350090/65915086-Filehost-Tehnica-Traducerii-Franceza-Optional, tastat 2013.11.14.
Nicolescu, E. *Traduire la prédication juridique. Aspects linguistiques et didactiques*, In: Maron, Charret, Del Bove (ed) La traduction Juridique: Points de vue didactiques et linguistiques meunier, Publications du Centre d'Etudes Linguistiques, 2012-1, 215-257.
Noica, C. (1987), *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, București, Editura Eminescu
Ricoer, P. (2005): *Despre traducere*, Polirom, Iași.
Shohamy, E & Shoshi W (2009), Linguistic landscape as an ecological arena: Modalities, meanings, negotiations, education. In: Shohamy, Elana & Durk Gorter (eds.) *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery*. London: Routledge, 313–331
Vianu, T (2000), *Dubla intenție a limbajului și problema stilului*, In: Arta prozatorilor români, Editura 100+1Gramar, București
Weinreich, U. (2013), *Limbi în contact. Constatări și probleme*, Brașov, Editura Universității Transilvania, traducere și cuvânt introductiv de Marinela Burada
Zafiu, R. (2001), *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universității din București

BDD-V630 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:50:49 UTC)